

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

DOI: 10.52122/nisantasisbd.1353015

GÜVENLİK İKİLEMİNDE TÜRKİYE-YUNANİSTAN DRONE DALAŞI*

Barış ESEN*

* Beykent Üniversitesi Siyaset Bilimi ve
Kamu Yönetimi

baris.esen@beykent.edu.tr

ORCID 0000-0001-8648-9430

ÖZ

Türkiye ve Yunanistan ilişkileri Balkanlar'daki güvenlik ikileminin en açık örneklerden biri olarak kabul edilmektedir. Türkiye'nin son yıllarda insansız hava araçları (İHA) kapasitesini geliştirme yolunda izlediği politikalar Yunanistan ile yeni bir potansiyel anlaşmazlık ve gerilim konusuna dönüşmektedir. Bu çalışma Türkiye ile Yunanistan arasında var olan askeri ve politik anlaşmazlıkların üzerine İHA'lar konusunda yaşanabilecek gerilimleri ele almaktadır. Makalede iki ülke arasında İHA'lar konusunda yaşanabilecek rekabetin güvenlik ikilemi çerçevesinde askeri bir çatışmaya dönüşüp dönüşmeyeceği araştırılmaktadır. İnsansız hava araçları açısından Yunanistan'ın kapasitesi Türkiye'ye oranla yetersiz kalmaktadır. Yunanistan askeri alandaki bu yetersizliğinin farkındadır ve bu eksikliği gidermeye dönük politikalar geliştirmektedir. Doğu Akdeniz üzerindeki hidrokarbon kaynaklarına dönük faaliyetler Türkiye ile Yunanistan arasındaki gerilimin tırmanmasına neden olurken Türk ve Yunan İHA'larının yalnızca Ege'de değil Akdeniz'de de karşı karşıya gelme ihtimali bulunmaktadır. Ancak sadece insansız hava araçları üzerinden yaşanacak bir gerilimin geleneksel bir savaş ya da çatışmaya dönüşme ihtimali düşüktür.

Anahtar Kelimeler: Türkiye-Yunanistan, Güvenlik ikilemi, İnsansız hava araçları**Jel Kodları:** F5, F51, F52

TURKEY-GREECE DRONE FIGHT IN SECURITY DILEMMA

ABSTRACT

The relations between Turkey and Greece are considered as one of the most prominent examples of the security dilemma in the Balkans. In recent years, Turkey has been following policies to improve its unmanned aerial vehicle (UAV) capacity. This situation turns into a new potential dispute and tension between Turkey and Greece. This study examines the military and political conflicts between Turkey and Greece, especially the tensions that can be experienced about UAVs. In the article, it is investigated whether the competition between the two countries on the issue of UAVs will turn into a military conflict within the framework of the security dilemma. Greece's capacity for UAVs is insufficient compared to Turkey. Greece is aware of this inadequacy in the military field. Greece develops policies to overcome this weakness. Efforts to seek hydrocarbon resources in the Eastern Mediterranean cause the tension between Turkey and Greece to escalate. There is a possibility that Turkish and Greek UAVs may encounter each other not only in the Aegean but also in the Mediterranean. However, it is unlikely that a tension that will only be experienced over UAVs will turn into a traditional war or conflict between Turkey and Greece.

Keywords: Turkey-Greece, Security dilemma, Unmanned aerial vehicles**Jel Codes:** F5, F51, F52**Geliş Tarihi/Received:** 31.08.2023**Kabul Tarihi/Accepted:** 18.10.2023**Yayın Tarihi/Printed Date:** 20.10.2023**Kaynak Gösterme:** Esen, B., (2023). "Güvenlik İkileminde Türkiye-Yunanistan Drone Dalaşı". *İstanbul Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Özel Sayı(11) 328-345.

* 6. Uluslararası Katılımlı Ekonomi Araştırmaları ve Finansal Piyasalar Kongresi'nde (IERFM) sunulan bildirinin gözden geçirilmiş ve düzenlenmiş halidir.

GİRİŞ

Türkiye ve Yunanistan'ın çatışma dolu gergin ilişki süreci bugünkü Yunan topraklarının Osmanlı İmparatorluğu'na ait olduğu 15. yüzyıla kadar uzanmaktadır (Andrews, 2017: 165). Türkiye ile Yunanistan arasında kıta sahanlığı, hava sahası, kara suları, adaların silahlandırılması, FIR hattı, aidiyeti belirli olmayan adacıklar, Kıbrıs, Doğu Akdeniz enerji kaynakları ve azınlık hakları gibi bir dizi tartışmalı başlık bulunmaktadır. Türkiye'de 2016 yılında darbe girişimine katılan askerlerden bazılarının Yunanistan'a kaçması ve mülteciler konusundaki anlaşmazlıklar da iki ülke arasında yeni gerilim başlıklarını oluşturmaktadır (Beyoglow, 2020: 7).

Türkiye ve Yunanistan ilişkileri Balkanlar'daki güvenlik ikilemine en açık örneklerden biri olarak kabul edilmektedir. Komşu iki ülke 1990'larda Balkanlarda yaşanan gerilimlere dair nüfuz girişimlerini karşılıklı tehdit olarak görme eğiliminde olmuştur. Her iki ülkede de karşı tarafın revizyonist politikalar izlediği konusunda bir kabul söz konusudur. Karşı tarafın niyetini ve yeteneklerini kesin olarak bilememek Yunanistan ile Türkiye arasında bir güvensizlik sarmalına neden olmaktadır (Aydın ve Ifantis, 2004). Türkiye için güvenlik, zorlayıcı güce dayalı caydırıcılık yoluyla elde edilebilecek bir kavramken Yunanistan için bu durum tehdit algılamasının temelini oluşturmaktadır (Ayman, 2005: 226) Güvenlik ikilemi anlayışı çerçevesinde Türkiye ve Yunanistan'ın silahlanma politikaları birbirlerini etkilemektedir. Askeri bir rekabet içerisinde olduğu düşünülen bu iki ülkenin silahlanma politikaları çoğu zaman karşılaştırmalı olarak birlikte değerlendirilmektedir. Türkiye'nin son yıllarda İnsansız Hava Araçları (İHA) ve Silahlı İnsansız Hava Araçları (SİHA) kapasitesini geliştirme yolunda izlediği politikalar da Yunanistan ile yeni bir potansiyel anlaşmazlık ve gerilim başlığı olarak öne çıkmaktadır.

Teknolojideki gelişmeler ile birlikte ülkeler arasındaki anlaşmazlık, çatışma ve savaşlar farklı boyutlar kazanmaktadır. Devletlerin askeri kapasite ve güçlerini değerlendirirken teknolojik üstünlük önemli bir kalemi ifade etmektedir. Teknoloji, askeri yeteneklerin kilit bir belirleyicisi konumundadır. Askeri teknoloji, ulusal güvenlik ve uluslararası güç dağılımı için önemli bir değişken olarak öne çıkmaktadır. Askeri teknolojinin gelişimi devletler arası güç geçişinde de önemli bir rol oynayabilmektedir (Koubi ve Lalman, 2007: 134) Devletlerin askeri anlamda hava gücünü değerlendirirken araştırma ve geliştirme faaliyetleri ile geliştirilen, üstün teknolojiye sahip İHA ve SİHA kapasitelerini de ele almak zaruri hale gelmektedir.

Sivil amaçlar için üretilen İHA'lar daha sonra askeri alanlarda da kullanılmaya başlanmıştır. Teknolojideki gelişmeler ile birlikte savaş alanlarında geleneksel kuvvetlere dayalı savaş sistemlerinin yerine insansız araçlar vasıtasıyla belirlenmiş kişi ve altyapıları hedef alan bir sisteme geçiş gerçekleştirilmektedir (Yılmaz, 2017: 859). Yeni teknolojiler ile birlikte çatışma alanlarının sınırları genişlerken ordular fiziki insan kapasitesinin ötesinde imkanlara kavuşmaktadırlar. Uzaktan kontrol edilebilen İHA'lar düşük maliyetler ile gözetleme, keşif, istihbarat ve saldırı gibi çok farklı amaçlar çerçevesinde askeri personel tarafından kullanılabilir. İHA'lar genellikle bir hedefin üzerinde yüksek irtifada seyrederken savaş uçaklarına nazaran kullanıcılarına daha sessiz izleme imkanı sunmaktadırlar (Gatopoulos, 2020). İHA'lar yüksek çözünürlüklü kameraları, veri bağlantıları, radarları ve lazer yönlendirme sistemleriyle çatışma alanında önemli avantajlar sağlamaktadırlar.

İHA'lar bir eğitim ve gözetim aracıyken 2001'den bu yana düşman hedeflerine karşı saldırılar gerçekleştirmek için kullanılan bir araca dönüşmüştür (Coyne ve Hall, 2018: 51). İlk silahlı İHA ABD tarafından, Kasım 2001'de 11 Eylül saldırılarının planlayıcısı, El Kaide lideri Usame Bin Ladin'in öldürülmesinde kullanılmak üzere üretilmiştir (Shah ve Zenko, 2012: 62). İnsansız hava araçları çatışma alanlarında nükleer silahlar gibi sistemi temelden değiştirecek etkilere sahip olamasalar da en az geleneksel silahlar kadar öldürücü olabilmektedirler (Kreps ve Zenko, 2014: 68). İnsansız hava araçları çatışma bölgesinde insani kayıpların önlenmesi açısından faydalı sonuçlar vermektedir. Savaş sırasında herhangi bir İHA düşürülse dahi geleneksel savaş uçaklarından farklı olarak herhangi bir pilot kaybı yaşanmamaktadır. Operasyonel anlamda bir İHA'nın düşmesi ya da düşürülmesi geleneksel savaş uçaklarına göre daha düşük maliyetle sonuçlanmaktadır. Ayrıca düşen ya da düşürülen İHA, kısa sürede yerine ikame edilebilecek bir kayıp ifade etmektedir. Hassas silahlar olarak tanımlanan İHA'lar hedefleri etkin bir şekilde yok

ederken devletlere sivil kayıplar ve istenmeyen yan hasarlardan kaçınma imkanı sunmaktadır (Restrepo, 2019: 107).

İnsansız hava araçları konusunda İsrail ve ABD'nin yanı sıra Çin ve Fransa da uluslararası aktörler arasında yer almaktadır. En az 95 ülkenin insansız hava aracı geliştirme çabası bulunurken en az 60 ülke ise insansız hava araçlarını çalıştırır hale getirmiş durumdadır (Özdemir, 2020). İnsansız hava araçlarını imal eden 16 ülke bunları ihraç edebilecek kapasiteye ulaşmıştır (Kasapoğlu ve Kırdemir, 2018: 53). Küresel alanda ABD ve İsrail, İHA üretiminde lider ülkeler olarak kabul edilirken Çin ve Türkiye ise fiyat avantajları ile piyasada rekabeti artıran ülkeler olarak değerlendirilmektedir. Devletler askeri kapasitelerini artırmak için İHA satın alma ya da üretme yoluna giderken dünyada İHA pazarının genişlemeye devam edeceği öngörülmektedir. Ülkelerin yıllık yaklaşık 10 milyar dolar olan askeri insansız hava araçları harcamalarının önümüzdeki on yılda 187 milyar dolara ulaşması beklenmektedir (Teal Group, 2021).

Bu çalışma Türkiye ile Yunanistan arasında var olan askeri ve politik anlaşmazlıkların üzerine insansız hava araçları konusunda yaşanan ve yaşanabilecek gerilimleri ele almaktadır. Türkiye'nin İHA'lar konusunda son yıllarda dikkat çeken başarısı Yunanistan'ın savunma politikaları nasıl etkilemektedir? Yunanistan Ege ve Akdeniz'de faaliyette olan Türk İHA'larına karşı nasıl önlemler planlamaktadır? Türk ve Yunan hava kuvvetlerine ait uçakların Ege'de gerçekleştirdiği it dalaşlarının benzerleri insansız hava araçları arasında yaşanabilir mi? İki ülke arasında İHA'lar konusuna yaşanabilecek rekabet güvenlik ikilemi çerçevesinde çatışmaya dönüşebilir mi? Bu gibi sorulara yanıtların aranacağı çalışmada, devletlerin savunma harcamaları konusunda uluslararası kuruluşların raporlarından yararlanılmıştır. Çalışma güvenlik ikilemi kavramı, bu kavramın literatürdeki yeri ve örnek olaylar ile başlamaktadır. Bir sonraki bölümde it dalaşlarına neden olan, İHA'ların karşılıklı faaliyetlerinde de sorun oluşturma potansiyeline sahip başlık Türkiye ile Yunanistan arasındaki hava sahası anlaşmazlığına değinilmektedir. Çalışmada üçüncü bölümde Türkiye'nin savunma sanayiinde yerleşme hedefi çerçevesinde geliştirilen İHA kapasitesi üzerinde durulmaktadır. Bir sonraki bölümde ise Yunanistan'ın savunma harcamalarındaki artış ile Türk İHA'larının dikkat çekici başarısı üzerine ülkenin almayı planladığı önlemler anlatılmaktadır. Makalede son bölümde güvenlik ikilemi çerçevesinde İHA'ların Türkiye ile Yunanistan arasında bir çatışmaya neden olup olmayacağı sorusuna yanıt aranmaktadır. Çalışma boyunca İHA ifadesi genellikle SİHA'ları da kapsayacak şekilde kullanılmaktadır.

1. Güvenlik İkilemi

Uluslararası anarşi ortamında diğerinin niyeti konusundaki doğal belirsizlik devletler arasında güç yarışını teşvik etmektedir. Bir devletin güvenliğini başka bir devletin güvenliğini azaltacak şekilde artırması güvenlik ikilemi olarak kabul edilmektedir (Hough, 2013: 3). Güvenlik ikilemi, bir devletin kendi güvenliğini sağlarken başka ülkenin kendisini güvensiz hissetmesi anlamında da kullanılmaktadır (Booth ve Wheeler, 2008). Güvenlik ikilemi, devletlerin birbirlerinin görece güçleri ve gelecekteki niyetleri hakkında endişelenmelerine neden olmaktadır (Taliaferro, 2000-2001: 129). Devletler savunma amaçlı politikalar izlemelerine rağmen karşı taraf bunu saldırgan amaçlı politikalar olarak algılayabilmektedir. Birbirlerinin niyetlerinden emin olmayan devletler kendi güvenlikleri uğruna silahlanmayı tercih ettiklerinde aslında güvenlik ikilemini doğuran bir kısır döngüyü harekete geçirmektedirler. Başkalarının gücünün etkisinden kaçmak için güvenliğe ulaşma adımları karşı tarafın kendisini daha güvensiz hissetmesine neden olabilmektedir. (Herz, 1950: 157). Elde edilen silahların çoğu savunma amaçlı olduğu kadar saldırgan amaçlar için de kullanılabilirdiğinden karşı taraf bunu bir tehdit olarak algılayabilmektedir. Kendisini tehdit altında gören devlet buna karşı önlem almak istediğinde bu kez karşı taraf bu önlemleri tehdit olarak değerlendirebilmektedir. Bu durum bir aksiyon reaksiyon döngüsü ile birlikte bir çatışma sarmalına dönüşebilmekte hatta arzu edilmeyen bir savaşa kadar ilerleyebilmektedir. Rakip ülkeler arasında geçmişten gelen korku güvenlik ikilemini şiddetlendirmektedir (Colaresi and Thompson, 2002: 271). Devletlerin kendi güvenliklerini artırmak için aldığı önlemler karşı tarafın uyarılmasına neden olarak önlemleri alan devletin güvenliğinin zayıflamasına dahi neden olabilmektedir (Jervis, 1976). Güvenlik ikilemini çözmek için devletler arasında bir güç dengesine ihtiyaç olduğu ifade edilmektedir.

Uluslararası ilişkilerdeki realist bakış açısı ile anarşi ortamında tüm devletler güçlerini maksimize etmek istemektedirler. Ancak doğal olarak sistemdeki tüm devletlerin bunu eş zamanlı olarak gerçekleştirmesi imkansız olarak görünmektedir. Defansif realistler, başka bir devletin güvenliğini tehdit etmeden bir devletin kendi güvenliğini sağlayabileceğini savunmaktadırlar. Kenneth Waltz'ın dikkat çektiği bu anlayışa göre sistemdeki her ülke sadece kendi güvenliğini gözetecek adımlar atar ve diğer devletler de buna ikna olursa bir savaştan kaçınılabılır (Waltz, 1979). Defansif realizm anlayışı belirli şartlar altında devletlerin güçlerinin genişleyebileceğini savunmaktadır. Ofansif realistler ise sistemin belirsizlik ve anarşi içerisinde olduğu vurgusuyla devletlerin en kötü senaryoya hazırlandıklarını öne sürmektedirler. Bu anlayışta devletlerin ancak genişlemeci ve saldırgan politikalar izleyerek belirsizliklerle dolu sistemde kendi güvenliklerini sağlayabilecekleri savunulmaktadır. John Mearsheimer, devletlerin ancak bir hegemonya kurduklarında kendi güvenliklerini sağlayabileceklerini öne sürmektedir (Mearsheimer, 2001). Mearsheimer'a göre her devlet hayatta kalabilmek için sistemdeki en korkulan askeri güç olmak istemektedirler. Devletler şartlar uygun ve eğer zafer muhtemel ise savaşa girmekten kaçınmazlar. Daha fazla güç elde etmeyi hedefleyen bu adım ile birlikte devletlet sistemde hegemon olarak hayatta kalmayı garanti edebilmektedirler (Mearsheimer, 1994-1995:12) Sistemde devletlerin ofansif politikaları ile defansif politikalarını birbirinden ayırmak zorlaşınca yönetimler karşı tarafın niyeti ile ilgili en kötüsüne hazırlanmaktadırlar. Bu nedenle ofansif realistler güvenlik ikileminden kaçılmayacağını, her türlü silahlanmanın mutlaka bir karşı yanıt oluşturarak çatışmacı bir çıkmaza neden olacağını öne sürmektedirler (Levy ve Thompson, 2010: 37).

1.Dünya Savaşı ve 1967 Arap-İsrail Savaşı güvenlik ikilemi ile birlikte sarmal şeklinde oluşan çatışmalara örnek olarak gösterilmektedir. Ayrıca İngiltere ve Fransa arasında 1756-1763 yılları arasında Kuzey Amerika'da gerçekleşen Yedi Yıl Savaşları da yine sarmal şeklinde oluşan çatışmalara örnek teşkil etmektedir (Levy ve Thompson, 2010: 30). ABD ile Sovyetler Birliği'nin Soğuk Savaş dönemi ilişki süreci de güvenlik ikilemi kavramı çerçevesinde değerlendirilebilmektedir. Soğuk Savaş döneminde ABD, olası Sovyet füzelerini engellemek için anti-balistik füze sistemi inşa etmeye başlamıştır. ABD bu projeyi savunma amaçlı olarak değerlendirirse de SSCB bunu saldırgan bir girişim olarak nitelendirmiştir. ABD'nin bu yeni füze sistemi ile SSCB'nin misilleme gücünün azalacağı ve ABD'nin olası saldırısına karşı Sovyetlerin caydırıcı etkisinin ortadan kalkacağı değerlendirilmiştir. Karşılıklı önyargılar Soğuk Savaş döneminde ABD ve Sovyet liderlerinin birbirlerini defalarca yanlış anlamalarına neden olmuştur (Mitzen, 2006: 352).

2. Türkiye-Yunanistan Hava Sahası Anlaşmazlığı

Yunanistan'ın 10 deniz mili olarak ilan ettiği ulusal hava sahası, Ege Denizi'nde Türkiye ile yaşanan temel anlaşmazlıklardan birisi olarak kabul edilmektedir. Yunanistan, 1931'de karasularının genişliği 3 deniz mili olmasına karşın, ulusal hava sahasını 10 deniz mili olarak ilan etmiştir (Mango, 1987: 145). Yunanistan, 1936 yılında ise karasularını 6 deniz miline çıkardığını duyurmuştur (International Crisis, 2011: 4). Yunanistan'ın karasuları genişliğinin 6 deniz mili olmasına karşın, ulusal hava sahası genişliğinin 10 deniz mili olduğu iddiası Türkiye tarafından kabul edilmemektedir. 1944 Chicago Konvansiyonu ve uluslararası hukuka göre bir ülkenin karasularının genişliği o ülkenin ulusal hava sahasının genişliği kadardır (Nation, 2003: 287). Yunanistan'ın 6 deniz mili genişliğinde olan karasuları ile 10 deniz mili olarak ilan ettiği ulusal hava sahası arasında kalan saha uluslararası hava sahası olarak kabul edilmektedir. (Dışişleri Bakanlığı, 2021).

Yunanistan, 10 mil iddiasıyla Türk savaş uçaklarının hava sahasına ihlal ettiğini savunarak bu durumdan duyduğu rahatsızlığı dile getirmektedir. Bu rahatsızlık iki ülkeye ait savaş uçaklarının birbirine karşı gerçekleştirdiği dönüşlerle taciz için manevra yapması anlamında kullanılan it dalaşlarına neden olmaktadır. Yunanistan'ın iddialarına göre Türk savaş uçakları 2016 yılında 1671 kez, 2017 yılında ise 3317 kez hava sahası ihlali gerçekleştirmiştir (Ifantis, 2018: 98). Yunanistan Dışişleri Bakanlığı'nın iddiasına göre Türk savaş uçakları 2018 yılında 3705 kez ve 2019 yılında 4627 kez ile tüm zamanların en yüksek hava sahası ihlalini gerçekleştirmiştir (Rettman, 2020). Bu kadar yoğun karşılaşmaya rağmen Ege'deki savaş uçaklarının it dalaşı * sıcak bir çatışmaya dönüşmemekte adeta bir soğuk savaş şeklinde tırmanarak sürmektedir.

Savaş uçaklarının it dalaşına neden olan Türkiye ile Yunanistan arasındaki hava sahası tartışması, İHA'ların benzer uçuş rotalarını kullanacağı varsayımıyla anlaşmazlığı farklı bir boyuta taşımaktadır.

3. Türkiye'nin İHA Gücü ve Kapasitesi

Türkiye, son yıllardaki etkinlikleri ile dikkat çeken yerli insansız hava aracını üretmeden önce bu konudaki ihtiyacını yurtdışından tedarik ederek gidermiştir. Türkiye, 1990'lı yıllarda ilk insansız hava araçlarını Heron ile İsrail ve GNAT ile ABD'den satın almıştır. 1993 yılında terörle mücadele amacıyla ABD'den GNAT 750 tipi İHA satın alınmıştır (Özdemir, 2020). Yurtdışından İHA tedarik edilirken yerli sistemler geliştirme yolunda adımlar da atılmıştır. 1990'da Türk Havacılık ve Uzay Sanayi (TUSAŞ) tarafından çalışması başlatılan İHA-X1 Şahit sistemi, üretilen ilk yerli İHA olarak kabul edilmektedir. 2005'te İsrail'den 1 adet Heron kiralayan Türkiye, daha sonra 188 milyon dolarlık 10 adet Heron satın almıştır. İsrail'den alınan Heron'ların tesliminde gecikmeler yaşanmış, gelen Heron'ların içinde arızalananlar ve düşenler olmuştur (Aksan, 2020). ABD kendisinden teknoloji transferi de isteyen, Suudi Arabistan, Pakistan, Birleşik Arap Emirlikleri ile birlikte Türkiye'nin insansız hava araçları taleplerine olumlu yanıt vermemiştir (Zenko, 2013:19). 2000'li yıllarda ABD Kongresi, GNAT'ın daha ileri versiyonları olan Predator ve Repaer isimli İHA'ların Türkiye'ye satışını engellemiştir. ABD'nin silah satışını engellemeye dönük bu politikası sonrası Türkiye, kendi İHA'larını geliştirme sürecini hızlandırmıştır (SİHA'lar Türkiye'de, 2017).

Türkiye, insansız hava araçları üretimi konusunda hem kamu hem de özel sektör anlamında son yıllarda önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Silah alımlarına dair Türkiye'ye dönük doğrudan ve dolaylı ambargolar yerli savunma sanayii konusunda en büyük motivasyon kaynağı olmuştur. Türkiye'nin, Rusya'dan S-400 hava savunma sistemi satın alması sonrası ABD, Türkiye'yi F-35 yeni nesil savaş uçağı programından çıkarmıştır (İleri, 2021). ABD gibi diğer bazı NATO üyeleri ise terör örgütü PKK/YPG ile mücadele ve Ermenistan ile savaşta Azerbaycan'a destek nedeniyle bazı silahların Türkiye'ye satışını yasaklamıştır. Kanada, Türkiye'nin Kanadalı parçalara sahip İHA'ları Dağlık Karabağ'da kullanmasını gerekçe göstererek Türkiye için geçerli olan ihracat lisanslarını iptal ettiğini duyurmuştur. Kanadalı şirket tarafından üretilen, istihbarat, gözetleme, keşif faaliyetleri için kullanılan kamera sistemlerinin Türkiye'ye satışı da bu kararla sonlandırılmıştır (Sevunts, 2021). Kanada'nın ambargosunun ardından milli imkanlarla geliştirilen ASELSAN CATS sistemi Bayraktar TB2 insansız hava aracına entegre edilmiştir (Aselsan, 2022). Suriye'nin kuzeyinde gerçekleştirilen Barış Pınarı Harekatı nedeniyle Almanya, Fransa ve İngiltere ile birlikte Finlandiya ve Norveç de Türkiye'ye silah ihracatını durdurarak üst üste ambargo kararları almışlardır (La Baume, 2019).

3.1. Savunma Sanayiinde Yerleşme Hedefi

Türkiye, son yıllarda savunma sanayiinde yerleşme politikaları çerçevesinde dışa bağımlılığını azaltma yoluna girmiştir. Milli Savunma Bakanlığı'nın açıklamalarına göre geliştirilen projeler ile Türkiye'de savunma sanayii yerlilik oranı yüzde 80'lere ulaşmıştır (Yalçın, 2022). Türkiye, 170 ülkeye savunma sanayii ürünü ihraç etmektedir. Türkiye, 2021 yılında savunma sanayiinde 3 milyar 225 milyon dolarlık ihracat gerçekleştirilmiştir (Kaya, 2022). Türkiye'nin savunma sanayiinde ihraç edilen ürün çeşidi 2021 yılı sonu itibarıyla 228'e yükselmiştir. İnsansız hava araçları gibi yüksek teknolojiye sahip savunma sanayi ürünleri katma değerli ihracat fırsatı sunmaktadır. Türkiye'de ihracatın ortalama kilogram değeri 1,5 dolarken, savunma ve havacılıkta bu rakam 70 doların üzerine yükselmektedir. Türkiye'de savunma ve havacılık sanayi sektörü 2021 yılında 10 milyar dolar barajını aşarken sektörün yeni sipariş tutarı bir önceki yıla göre yüzde 40 civarında artarak yaklaşık 9 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir (Yanık ve Günyol, 2022). Türkiye, 2014-2018 yılları arasında 2009-2013 dönemine kıyasla silah ihracatını yüzde 170 artırarak dünyada silah ihracatı yapan ülkeler arasında 14'üncü sırada yer almıştır. Türkiye, 2014-2018 döneminde, 2009-2013 dönemine göre yüzde 21 daha az silah ithal etmiş ve dünyada en fazla silah ithal eden ülkeler arasında

* İki ülkeye ait savaş uçaklarının birbiri çevresinde burğu gibi dönüşlerle taciz için manevra yapması.

13'üncü sıraya yerleşmiştir (Wezeman vd., 2019). Türkiye savunma sanayi ürünlerini aralarında NATO ve Avrupa Birliği üyesi ülkelerin de olduğu 169 ülkeye ihraç etmektedir (Yıldırım, 2022). Bir önceki yılın toplam satışlarını dikkate alarak yayımlanan dünyanın en büyük 100 savunma ve havacılık sanayii şirketinin yer aldığı listeye 2021 yılında TUSAŞ ve ASELSAN ile iki Türk şirketi girmiştir. 2020 yılındaki listeye ise sırasıyla ASELSAN, TUSAŞ, BMC, Roketsan, FNSS, HAVELSAN olmak üzere toplam 7 Türk şirketi dahil olmuştur (Top 100, 2022). Söz konusu listeye hem 2020 hem de 2021'de hiçbir Yunan şirketi girmeyi başaramamıştır. 2006'dan 2021'e Türkiye'nin savunma ve havacılık sektöründeki ihracat hacmi dolar bazında yaklaşık 7 kat büyümüştür. (Yıldırım, 2022). Türkiye, insansız hava araçları üretimindeki başarısını yerli muharebe tankı, denizaltı, insansız saldırı helikopteri ve insansız savaş uçakları ile sürdürmeyi hedeflemektedir (Turkey is the arms, 2022).

3.2. Türkiye'nin Yerli İHA Girişimleri

Türkiye'nin savunma sanayiinde dışa bağımlılığını azaltmak amacıyla 1973'te kurulan TUSAŞ, insansız hava araçlarının geliştirilmesi konusunda öne çıkmaktadır (TUSAŞ, 2022). TUSAŞ bünyesinde ANKA, AKSUNGUR, Şimşek ve Turna isimli farklı amaçlara hizmet eden insansız hava araçları geliştirilmiştir. İlk uçuşunu Aralık 2010'da gerçekleştiren ANKA, tüm hava şartlarında gece gündüz ayrımı olmadan, istihbarat, gözetleme ve keşif görevleri, sabit hedeflerin takibi, sinyal ve haberleşme istihbaratı görevlerini gerçekleştirebilmektedir. ANKA'nın üzerinde taşıyacağı silahlar ise milli silah şirketi Roketsan tarafından üretilmektedir (Anka MALE, 2021). ANKA'lar Türkiye'nin milli uyduları üzerinden kontrol edilebilme özelliğine de sahiptir. ANKA'nın Kazakistan'a ihracatı konusunda yapılan anlaşma ile birlikte ANKA'nın Kazakistan'da ortak üretilmesi konusunda uzlaşmaya varılmıştır (Tavsan, 2022). TUSAŞ tarafından üretilen bir diğer insansız hava aracı olan AKSUNGUR ise istihbarat, gözetleme, keşif ve çeşitli havadan yere silahlarla taarruz görevlerini yerine getirebilmektedir. Türk ordusunda eğitim amacıyla kullanılan, yüksek hızlı hedef uçak sistemi ŞİMŞEK ve düşman uçak ve füzelerini simule eden TURNA da TUSAŞ tarafından üretilen insansız hava araçları arasındadır. (Operatif Stratejik İHA, 2021).

Türkiye'de insansız hava araçları konusunda Savunma Sanayi Müsteşarlığı ile özel sektör işbirliği çerçevesinde üretim yapan bir diğer savunma sanayi şirketi ise Baykar'dır. Baykar, Bayraktar Akıncı, Bayraktar TB2, Bayraktar DİHA ve Bayraktar Mini İHA olmak üzere dört farklı araç üretmektedir. Bayraktar Akıncı, savaş uçaklarının yaptığı bazı görevlerin yanında 40 bin feet yüksekliğe çıkarak 24 saat havada kalabilmektedir. Akıncı'nın havadan bombardıman icra edilebilme kabiliyeti ile çatışma dönemlerinde savaş uçaklarının yükü azaltılabilmektedir. Taktik silahlı insansız hava aracı Bayraktar TB2 ise % 93'lük yerli sanayi katılımıyla üretilmektedir (Milli SİHA, 2021). Üzerinde taşıdığı lazer hedef işaretleyici ile hassas hedefleme yeteneğine sahip TB2, Türkiye'de 2014 yılından bu yana aktif olarak hizmet etmektedir (Savunma Sanayii Başkanlığı, 2022).

Türkiye ile beraber Katar, Ukrayna, Azerbaycan ve teslimat yapılan ülkelerin envanterinde toplam 257 adet Bayraktar TB2 görev yapmaktadır. İlki 2018'de Katar'a satılan Bayraktar TB2'ler 21 ülkeye ihraç edilmektedir. Bayraktar'ın ihraç edildiği ülkeler arasında Fas, Pakistan, Kırgızistan, Nijer, Irak ve Arnavutluk da yer almaktadır (Cumming, 2022). Baykar, dünyada en fazla ülkeye insansız hava aracı ihraç eden firma konumundadır. Bir NATO üyesi olarak Polonya, Baykar'dan İHA satın almak için anlaşırken Türkiye, insansız hava araçları alanında bir süper güç olarak nitelendirilmektedir (Brownsword, 2021). İlk milli İHA ihracatını 2012'de gerçekleştiren Baykar, 2020 yılında 360 milyon dolarlık insansız hava aracı ihracatı gerçekleştirmiştir. Savunma ve havacılık sanayisinin ihracat şampiyonu olan şirket 2021 yılı gelirlerinin % 80'inden fazlasını ihracattan elde etmiştir. (Milli SİHA, 2021). Dikey iniş kalkış yapabilen Bayraktar DİHA ise keşif ve istihbarat faaliyetleri yürütebilmektedir. Türk Silahlı Kuvvetleri envanterine girmiş ilk milli hava aracı sistemi olan Bayraktar Mini İHA da ihraç edilen ilk hava aracı özelliğine sahiptir (İnsansız Hava, 2021). Türkiye'de özel sektör insansız hava araçları konusunda geleceğe dönük projeler geliştirmeyi sürdürmektedir. Baykar'ın geliştirdiği muharip insansız uçak sistemi MİUS'un hava muharebelerinde kullanılması hedeflenmektedir. Bayraktar TB3 SİHA, kısa pistli gemilerden kalkış ve iniş kabiliyetine sahip silahlı İHA olarak planlanmaktadır.

Bir başka özel sektör şirketi Vestel Savunma, insansız hava araçları üzerine çalışmalarına 2005 yılında başlamıştır. NATO'nun İHA'lar için yayınladığı Uçuşa Elverişlilik Standardına sahip olan Vestel Savunma, Mini, Midi ve Taktik İHA kategorilerinde sırasıyla EFE, BORA ve KARAYEL isimli milli İHA'ları geliştirmiştir. KARAYEL, NATO standartlarına göre tasarlanıp, üretilmiş ilk ve tek taktik insansız hava aracı olarak kabul edilmektedir. VESTEL Savunma, sadece insanlı havacılıkta kullanılan sistematik hata emniyetini ilk kez bir insansız hava aracına taşımıştır (Karayel Taktik, 2021).

Savunma Teknolojileri Mühendislik ve Ticaret A.Ş.'nin (STM) de insansız hava araçları konusunda çalışmaları bulunmaktadır. STM, taktik mini insansız hava araçları geliştirilmesi konusunda platformlar üretmektedir. Şirket mini vurucu İHA sistemleri ile keşif ve gözetleme amaçlı insansız sistemler alanında ürünlere sahiptir. Örneğin tek er tarafından taşınabilen ALPAGU, taşınabilir sabit kanatlı vurucu İHA sistemi, taktik seviye keşif, gözetleme ve görüş ötesi hedeflerin isabetli şekilde imha edilmesi maksadıyla tasarlanmıştır (Savunma Teknolojileri Mühendislik, 2021). STM üretimi olan ve Türk ordusunda 2018'den beri kullanılan İHA Sistemi KARGU da ihraç edilmeye başlanmıştır (Milli Gururumuz, 2021). Yerli savunma sanayii şirketlerinden ASISGUARD ise yüzde 83.42'lik yerlilik oranı ile silahlı İHA SONGAR'ı geliştirmiştir. Söz konusu SİHA'ya otomatik makinalı tüfek ve bombaatar entegre edilmiş, mesafe ve balistik ölçüm, nişangah gibi yetenekler yüklenmiştir (Türkiye'nin İlk, 2022).

3.3. Küresel Bir Oyuncu Olarak Türk İHA'ları

Türkiye, dünyada ABD, Çin, İsrail, İran ve Pakistan ile birlikte kendi silahlı insansız hava aracını üretebilen altı ülkeden biri konumundadır (Kalis, 2020). Türkiye'de üretimi gerçekleştirilen İHA ve SİHA'lar Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından yurt içinde ve sınır ötesinde aktif olarak kullanılmaktadır. Türkiye, geliştirdiği İHA'ları başta Irak ve Suriye olmak üzere sınır ötesinde gerçekleştirdiği terörle mücadele operasyonlarında kullanmaktadır. Türk ordusu tarafından gerçekleştirilen Suriye'deki Fırat Kalkanı, Zeytinalı ve Barış Pınarı ile Irak'taki Pençe operasyonlarında da insansız hava araçlarından faydalanılmıştır. Türk ordusunun terör örgütü PKK'ya karşı gerçekleştirdiği sınır ötesi operasyonlar gerçek çatışma ortamında insansız hava araçlarının test edilmesi imkanını vermiştir. Şubat 2020'de Suriye'de 34 Türk askerinin hayatını kaybettiği saldırılar sonrası rejim güçlerine insansız hava araçları ile koordineli bir şekilde saldırılar gerçekleştirilmiştir (Gatopoulos, 2020). Suriye'deki bu operasyon çok sayıda silahlı insansız hava araçlarının koordineli bir şekilde geleneksel bir savaş alanında kullanılmasına dair ilk örnek olarak kabul edilmektedir. Türk insansız hava araçlarının gerçek çatışma alanlarında görev yaparak denenmesi onları dünyadaki diğer benzerlerinden olumlu yönde ayırtmaktadır. Türkiye İHA'ları sadece ihraç etmekle kalmamakta, sistemi satın alan ülkenin ürünü geleneksel çatışma ortamına entegre edebilmesine de aktif şekilde destek olmaktadır. Bir Türk İHA'sı satın alan yabancı ülkenin pilotları Türkiye'de sistem konusunda yaklaşık 3 aylık bir eğitim almaktadır (Witt, 2022).

Yurtdışındaki birçok çatışmada aktif olarak kullanılan Türk İHA'ları Türkiye için aynı zamanda bir dış politika aracı konumundadır (Perrigo, 2022). Türkiye'nin bölgesel gelişmelere dönük dış politikadaki aktif katılımının insansız hava araçlarındaki gelişme ile paralel seyretmesi dikkat çekmektedir. Yerli İHA'ların üretimi ve kullanılması konusundaki başarı Türk dış politikasının iddialı olmasına katkı sunacak bir unsur olarak kabul değerlendirilebilir. İnsansız hava araçlarına sahip olmaktan öteye onları üretebilmek bir ülke için prestij sembolü olmaktadır. İHA üretebilen bir ülke teknolojik anlamda güçlü, bağımsız ve itibarlı bir görünüm sergilemektedir (Horowitz vd., 2020: 7). Türk İHA'ları, Libya Ulusal Mutabakat Hükümeti'nin, General Hafter'e karşı verdiği savaşta önemli kazanımlar elde etmesini sağlamıştır. Türkiye tarafından sunulan İHA'lar ve hava savunma sistemleri Hafter ordusunun başkent üzerindeki hava saldırılarını büyük oranda engellemeyi başarmıştır (International Crisis Group, 2020). Dünyanın en büyük drone savaşı olarak da tanımlanan Libya'daki çatışmada Hafter güçleri Çin'den alınan Wing Loong isimli insansız hava araçlarını kullanmıştır. Hafter için görev yapan silahlı insansız hava araçlarını Birleşik Arap Emirlikleri'ne ait pilotlar uçurmuştur. Buna karşın Libya Hükümeti, Türkiye'den gönderilen Bayraktar TB2'ler ile birlikte Hafter'in karadaki askerleri ve ikmal yollarını hedef alabilmiştir. (Gatopoulos, 2020). Libya'daki iç çatışmada hava üstünlüğü belirleyici bir unsur olarak öne çıkmıştır. Libya'da Bayraktar TB2'nin yanı sıra ANKA isimli Türk İHA'sı Hafter güçlerine ait konvoyları bombalayarak zarar vermiştir. Türkiye'nin frekans bozucu

sistemleri kullanması ile Birleşik Arap Emirlikleri tarafından tedarik edilen İHA'lar etkisiz hale getirilmiştir (Pack ve Pusztai, 2020).

Türk İHA'larının yurtdışındaki başarısına dair fark yaratan bir diğer çatışma ise Azerbaycan ile Ermenistan arasında Dağlık Karabağ'da yaşanmıştır. Dağlık Karabağ'da Eylül-Kasım 2020'de yaşanan çatışmada her iki taraf da insansız hava araçlarından faydalanmıştır. Söz konusu çatışmaya Azerbaycan, Ermenistan'a nazaran geniş bir insansız hava sistemi envanteri ile girmiştir. Azerbaycan çatışmada kamikaze görevi yürüten, hedeflere doğru uçarak ve mühimmatı patlatarak yok eden İsraili Harop ve Orbiter İHA'larını kullanmıştır. Dağlık Karabağ'da TB2'nin lazer güdümlü mühimmatları Ermenistan ordusunun kayıplar vermesine neden olmuştur (Postma, 2021: 15). Bayraktar TB2'nin Dağlık Karabağ'da gerçekleştirdiği başarılı operasyonlar Türkiye'nin İHA kapasitesi ve gücü konusunda uluslararası farkındalığı artırmıştır. Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Türk İHA'ları aracılığıyla Ermenistan'da yaklaşık 1 milyar dolarlık askeri teçhizatı imha ettiklerini ifade etmiştir (Trent, 2020). Ermenistan'ın 2. Dağlık Karabağ savaşında imha edilen silahlarının maddi karşılığı toplamda 4,8 milyar dolar olarak hesaplanmaktadır (Rehimov, 2020).

Bayraktar TB2, Rusya'nın 24 Şubat 2022'de başlayan Ukrayna işgali sırasında da başarılı performansı ile uluslararası kamuoyunun dikkatini çekmektedir. Ukrayna silahlı kuvvetleri Türkiye'den satın aldığı insansız hava araçlarını Rusya ordusuna karşı etkili bir şekilde kullanmıştır. Türkiye'den satın alınan İHA'lar ile ilgili Ukrayna'da şarkılar hazırlanmış, savaş sırasında hayvanat bahçesinde doğan bazı yavru hayvanlara "Bayraktar" ismini veren Ukraynalılar dahi olmuştur (Tavsan, 2022). Baykar Teknoloji Lideri Selçuk Bayraktar'a duyulan hayranlık ile birlikte onu Tesla'nın kurucusu Elon Musk'a benzetenler olmaktadır (Witt, 2022). Ucuz ancak etkili olarak nitelendirilen Türk İHA'ları 21. Yüzyılın Kaleşnikof'u ya da spor araçlara göre daha ekonomik olan Toyota Corolla'ya benzetilmektedir (Gatopoulos ve Frazer, 2022). Türk İHA'ların vurduğu Rus zırhlı araçların sosyal medyada paylaşılması ise Ukrayna halkı için önemli bir ulusal moral kaynağı olmaktadır. Türk insansız hava araçları Afrika'da Etiyopya'da da görev yapmaktadır. Etiyopya'da merkezi hükümete karşı başlatılan isyan Türkiye'den satın alınan İHA'lar sayesinde durdurulmuştur (Perrigo, 2022). Afrika'da Tunus, Türkiye'den İHA satın alan ülkelerden birisi olurken Nijerya da Türk İHA'sı satın alma konusunda niyetini beyan etmiştir (Tavsan, 2021).

4. Yunanistan'ın Savunma Harcamaları

Yunanistan, yaşadığı ekonomik krizlere rağmen gayri safi yurt içi hasılasına oranla savunma harcamalarına yüksek pay ayıran ender ülkeler arasında yer almaktadır. 2020 yılında ekonomisi % 8,5 küçülen Yunanistan, buna rağmen son 11 yılın en yüksek savunma bütçesini açıklamıştır. Yunanistan, savunmaya 2021 yılı için 5,49 milyar Euro pay ayırmıştır. Savunma harcamalarına gayrisafi yurtiçi hasılaya oranla bakıldığında Yunanistan, NATO içerisinde ABD'nin de önünde ilk sırada görünmektedir. NATO verilerine göre 2021'de Yunanistan'ın savunma harcamalarının gayri safi yurtiçi hasılaya oranı % 3,82 olurken, ABD için bu oran % 3,52, Türkiye için ise % 1,57'dir. (Defence Expenditure, 2021). Yunanistan, bu yönüyle NATO'nun yüzde 2 hedefi ve Avrupa Birliği'ne üye ülkelerin yüzde 1,8 ortalamasının üzerinde olmasıyla dikkati çekmektedir (Da Silva vd., 2022: 11). Yunanistan'ın yüksek askeri harcamaları yalnızca son yıllarda öne çıkan bir gelişme değildir. 1960-1992 yılları arasında Yunanistan'ın askeri harcamalarının gayri safi yurt içi hasılaya oranı %5,5 olurken aynı dönemde NATO için bu oran % 3,8'de kalmıştır (Kollias, 1996: 218).

Şubat 2022'de Ukrayna'nın Rusya tarafından işgalinin ardından Avrupalı ülkeler savunma harcamalarını artırma yoluna girmişlerdir. Küresel savunma harcamaları 2 trilyon doları geçerken bu payın yaklaşık % 20'si Yunanistan'ın da aralarında olduğu Avrupalı ülkelere aittir (Rolander, 2022). Yunanistan ayrıca NATO müttefiki olan ABD ile savunma işbirliğini güçlendirmektedir. ABD ile Savunma İşbirliği Anlaşması imzalayan Yunanistan, 4 adet üstün faydalanmasına olanak sağlamaktadır. ABD Hava Kuvvetleri, Larisa Hava Kuvvetleri Üssü'nden MQ-9 Reaper insansız hava araçlarını kullanmaya başlamıştır (Mehta, 2018). 2016 yılındaki darbe girişimi ve Türkiye'nin Rusya'dan satın aldığı S400 füze savunma sistemi sonrası ABD ile Türkiye arasındaki askeri ilişkiler olumsuz bir seyir izlerken Yunanistan ile ABD daha da yakınlaşmaktadır.

Yunanistan'ın askeri harcamalarını yüksek tutmasının temel nedeni Türkiye ile yaşadığı anlaşmazlıklar ve Türk ordusunun kapasitesidir. Yunanistan siyasetinde geleneksel olarak egemen olan iki büyük parti Yeni Demokrasi ve PASOK küçük farklarla da olsa Türkiye'yi tehdit olarak görmektedirler. Yunanistan'da yüksek bütçe açığı ve daha düşük sosyal yardımlara neden olsa da kamuoyu Türkiye tehdidi gerekçesiyle savunma harcamalarının her hükümet döneminde yüksek tutulmasını genellikle desteklemektedir. Yunanistan'ın Türkiye'ye yakınlığı, çok daha küçük bir nüfusa sahip olması ve Türkiye'nin askeri harcamaları ile söylemleri ülkenin kendisini çok daha güvensiz hissetme nedenleri arasında sayılmaktadır. (Tsakonas and Tournikiotis, 2003: 303).

Avrupa'da birçok devletlerarası çatışma çözülmüş ve yoğunluğu azaltılmış durumdayken Türkiye ile Yunanistan arasındaki çatışmalar ise tekrar tekrar çoğaltılmaktadır (Rumelili, 2003: 213). Türkiye ile Yunanistan arasındaki ilişkiler, bir tarafın kazancının diğer tarafın kaybı olarak kabul edildiği sıfır toplamlı bir oyun gibi değerlendirilmektedir (Sitalides, 1999: 38). İki ülkenin Ege ve Akdeniz'deki varlığı ve faaliyetleri de sıfır toplamlı oyun çerçevesinde ele alınabilir. Buna rağmen Türkiye ve Yunanistan arasındaki gerilimler çatışma derecelendirmelerinde nispeten düşük seviyede kalmaktadır. İki komşu ülke arasındaki gerilim çoğu zaman güç gösterisi ve savaş tehdidi boyutundan öteye geçmemektedir (Suzuki and Loizides, 2011).

4.1. Yunanistan'ın İHA Gücü ve Kapasitesi

İnsansız hava araçları konusunda Yunanistan'ın gücü ve kapasitesi Türkiye'nin ciddi oranda gerisinde kalmaktadır. Yunanistan, yaşadığı finansal kriz nedeniyle orduyu gerektiği oranda yeniden yapılandırıp modernize etme imkanına kavuşamamıştır. Tarihi geçmiş silah sistemleri envanterde tutulmaya devam ederken insansız hava araçları gibi akıllı ve yüksek teknoloji silah sistemlerine yatırım için yeterli kaynak yaratılamamıştır. Yunanistan, Afganistan'daki uluslararası barışı koruma operasyonlarında çok daha risksiz görevler üstlenmiştir. Bu durum İHA'ların bolca kullanıldığı Afganistan'da yabancı ülke orduları ile işbirliği ve deneyim imkanını sınırlamıştır. Araştırma ve geliştirmeye yeterli önemin verilmemesi, eksik insan kaynağı ve sivil yöneticilerin öngörüsüzlüğü de insansız hava araçlarında Yunanistan'ın Türkiye'nin gerisinde kalma nedenleri arasında sayılabilmektedir (Kamaras, 2021: 10-11).

Yunan devleti İHA'lar konusunda askeri alandaki eksikliğini farkındadır ve bu eksikliği gidermeye dönük politikalar geliştirmektedir. Yunanistan Havacılık Sanayi tarafından 1992 yılında geliştirilerek kullanıma giren Pegasus 1 ve 2005 yılında kullanıma giren Pegasus-2 isimli insansız hava araçları gözetleme ve keşif görevleri icra etmiştir (Unmanned Aircraft, 2022) Yunanistan daha sonra Fransız SAGEM şirketinden Sperwer isimli insansız hava aracını satın almıştır. 18 bin feete kadar çıkabilen Sperwer, kötü hava koşullarında istihbarat, gözetleme, hedef tespiti ve keşif görevi yapabilmektedir. Yunan ordusu envanterinde bulunan 14 Sperwer için bir modernizasyon planı bulunmaktadır (Nikitas, 2019). Modernize edilen Sperwer İHA'lar daha yüksek irtifaya çıkıp, daha uzun süre havada kalıp ve daha yüksek kaliteli görüntü sağlayabilecektir. NATO Destek Ajansı'nın yardımı ile modernize edilecek Sperwer'lerin Türkiye'ye karşı keşif amaçlı kullanılması hedeflenmektedir.

Yunanistan, insansız hava araçları alanındaki açığını kapatmak için son yıllarda yurtdışından İHA satın alma ya da kiralama yoluna gitmektedir. Yunanistan, satın alma seçeneği ile birlikte 2021'de 3 yıllığına İsrail'den Heron kiralama kararı almıştır. 50'den fazla ülkeye İHA ihraç eden İsrail'den alınan Heron'ların Türkiye'ye karşı caydırıcı güç olarak Yunanistan'ın sınır güvenliği için Ege Denizi ve Meriç üzerinde kullanılması planlanmaktadır. (Ahronheim, 2021) Heron'ların Ege Denizi'nde bulunan Skyros Adası'ndaki Yunan Hava Kuvvetleri üssünde görev yapması beklenmektedir. Yunanistan, MQ-9 satın almak için ABD ile de müzakereler yürütmektedir. Yunanistan, ABD ve İsrail'den alacağı silahlı İHA'ları Doğu Akdeniz'de petrol ve doğalgaz arama faaliyet gösteren Türkiye'ye karşı kullanmayı planlamaktadır. Yunanistan Savunma Bakanı Nikos Panagiotopoulos, satın alınacak insansız hava araçlarının Yunan hava sahasına girmeleri durumunda düşman Türk unsurlarını durdurmak için kullanılabileceğini söylemektedir (Carassava, 2019). Yunanistan'ın İHA üretimi kabiliyetini kazanabilmesi için İsrail tarafından geliştirilen teknolojiler konusunda işbirliği yapılabileceği de değerlendirilmektedir.

Yunanistan'ın insansız hava araçlarına ilişkin projeler gündeme gelirken vurgu Türkiye'nin İHA teknolojisinde kaydettiği ilerleme üzerinedir. Türk İHA'larının başarısı ikili rekabette Yunanistan'ın caydırıcılığına karşı önemli bir meydan okumayı temsil etmektedir. Yunanistan,

Türk İHA tehdidine karşı koymak için insansız hava araçları tedarikini sağlamaya gayret ederken diğer taraftan İHA karşıtı savunma sistemleri üzerinde de durmaktadır. Yunanistan bu amaçla Fransız Patroller tipi İHA alımı üzerine görüşmeler yürütmektedir (Nedos, 2022). Yunanistan'da Türk İHA'larının faaliyetini önlemek için araçların uçuş yönünü değiştirebilecek, görüşü engelleyebilecek veya elektronik sistemler de gözden geçirilmektedir. Yunanistan, Türk İHA'larının faaliyetlerine karşı İsrail'in geliştirdiği "Demir Kubbe" adlı hava savunma sistemi ile ilgili de görüşmelerini sürdürmektedir (Berberakis, 2022).

Yunanistan, Türkiye'nin yerli insansız hava araçlarına karşı kendi insansız hava araçlarını geliştirmek için Avrupa Savunma Fonu'ndan finansal destek almaktadır (Kamaras, 2021: 8). Yunanistan, Avrupa'da Fransa, İtalya, İsveç, İspanya ve İsviçre'nin ortaklığıyla geliştirilen İHA nEUROn projesinde yer almaktadır (Cole, 2016). Üretilecek İHA'nın, Fransa ve Almanya tarafından geliştirilen savaş programı olan Future Combat Air System (FCAS) ile işbirliği içinde kullanılması hedeflenmektedir. Yunanistan, Avrupa Komisyonu'nun "Drone 2.0 Stratejisi" konusundaki çabalara etkin katılım ile birlikte Avrupa Birliği'nin İHA'lar konusundaki askeri ve sivil bütün desteklerinden yararlanmayı amaçlamaktadır. Yunanistan için özeleştirici ifade eden değerlendirmelerde yerli İHA'ların üretilmesi için yurtdışında yaşayan başarılı Yunan bilim insanlarının ülkeye davet edilmesi önerilmektedir. Thessaly Üniversitesi ve Yunan Havacılık ve Uzay Sanayi ortak bir proje ile ülkenin ilk yerli İHA'sını üretmek için çalışmalarda bulunmaktadır (Papachelas, 2021). Yunanistan, ismini Yunan filozof ve matematikçi Archytas'tan alan milli insansız hava aracını imal etmiştir. Söz konusu Yunan İHA'sı Yunan Havacılık Sanayi, Aristotle Üniversitesi, Democritus Üniversitesi ve Thessaly Üniversitesi'nin işbirliği ile imal edilmiştir. Yunanistan Maliye Bakanlığı'nın fonladığı proje ile üretilen İHA benzer insansız hava araçlarında olmadığı belirtilen dikey kalkış ve iniş kabiliyetine sahiptir (Andris, 2022). Yunanistan bir taraftan İHA yeteneğini kazanabilmek adına adımlar atarken diğer yandan Türkiye'nin insansız hava aracı geliştirme çabalarını da yavaşlatmaya çalışmaktadır. Yunanistan'da bu amaçla Türk İHA'larında kullanılan teknolojik parçaların Türkiye'ye satışına ambargo koyma girişimleri öne çıkmaktadır (Kamaras, 2021: 13).

Türk İHA ve SİHA'ları, iki ülkenin çıkarlarının çatıştığı Ege Denizi ve Akdeniz'de aktif bir şekilde kullanılmaktadır. Türk İHA'ları Doğu Akdeniz'de sondaj faaliyetinde bulunan Fatih ve Yavuz isimli gemilere de refakat etmektedir (Milli SİHA, 2021). Bayraktar TB2, Ege ve Akdeniz'deki düzensiz göç hareketlerini izlemekte ve insan hakları ihlallerinin belgelenmesine katkı sağlanmaktadır. Türk Silahlı Kuvvetleri, 2020 yılının Ağustos-Kasım aylarında Yunan ve Türk filolarının Doğu Akdeniz'de uzun süre konuşlandırılması sırasında, bilgi toplamak için İHA'ları yaygın olarak kullanmıştır (Nedos, 2022). Türkiye, özellikle terör ile mücadele amacıyla Irak ve Suriye'de kullandığı savaş uçaklarıyla geleneksel hava gücünü Yunanistan'a karşı İHA'lar ile ikame edebilmektedir. Üstelik İHA'ların havada kalma maliyeti F-16'ların uçuş maliyetinden çok daha düşük olarak hesaplanmaktadır. ABD Savunma Bakanlığı'na göre F-16'nın 1 saat havada kalma maliyeti 13 bin dolar olarak ifade edilmektedir (FY 2023, 2023).

Türk İHA'larının Ege'deki her tür faaliyetleri Yunanistan'da rahatsızlığa yol açmaktadır. Türkiye'nin sahip olduğu insansız hava araçlarının iki ülke arasındaki stratejik dengeyi Ankara'nın lehine çevirebileceği hatta Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ı Yunanistan'a karşı askeri hareket girişiminde bulunmaya teşvik edebileceği değerlendirilmektedir (Kalis, 2020). Ege'deki hava sahasının Türk savaş uçakları tarafından sürekli ihlal edildiğini iddia eden ve bundan şikayet eden Yunanistan'ın son dönemdeki açıklamaları Türk İHA'larının uçuş ihlalleri üzerine yoğunlaşmaktadır. Türk savaş uçaklarını önleme amaçlı havalanan Yunan savaş uçakları İHA'ları tespit etmekte zorlanmaktadır. Türk insansız hava araçları ile Yunan hava kuvvetleri unsurları arasında zaman zaman fiziki yakınlaşma da takip edilmektedir. Yunanistan, Nisan 2018'de Rodos adası yakınlarında uçuş gerçekleştiren Türkiye'ye ait ANKA insansız hava aracını F-16 savaş uçakları ile engellemiştir (Nedos, 2018). Yunanistan, Türk İHA'larının önlenmesi için savaş uçaklarıyla karşılık vermeye çalışırken bu uçakların yüksek tutarlardaki yakıt giderleri tartışma yaratmaktadır. Buna karşın Türkiye, yüksek maliyetle savaş uçaklarını kullanmak yerine daha düşük bir bütçe ile Ege Denizi'ndeki faaliyetlerini sürdürebilmektedir.

SONUÇ

Bu çalışmanın amacı gelişen teknoloji ile birlikte Türkiye ile Yunanistan arasındaki gerilim başlıklarının olası bir çatışmaya dönüp dönmeyeceğini değerlendirmektir. İki ülke arasındaki rekabet savunma sanayi alanındaki kapasiteler konusunda da sürmektedir. Yüksek teknoloji ile birlikte geliştirilen insansız hava araçları savunma politikaları açısından yeni ve etkili bir dinamik olarak öne çıkmaktadır. Modern savaş teknolojisi olarak kabul edilen İHA'lar çatışma alanlarında oyun değiştirici nitelikte olabilmektedir. Türkiye'nin insansız hava araçları konusunda yerli üretime dair başarısı dikkat çekmektedir. Türkiye, İHA'ları yalnızca yurt içinde değil yurtdışındaki terörle mücadele operasyonlarında da başarılı şekilde kullanmaktadır. Üstelik yurtdışına ihraç edilen ve Türkiye'nin doğrudan çatışmanın tarafı olmadığı anlaşmazlıklarda da kullanılan İHA'lar savaşın gidişatını değiştirebilen etkili performansları ile dikkat çekmektedir. Türk İHA'larının Azerbaycan-Ermenistan, Rusya-Ukrayna savaşlarındaki görev performansları Yunanistan tarafından da yakından izlenmektedir. Silahlı insansız hava araçları üretebilme yeteneğinde dünyada sayılı ülkeler arasında olan Türkiye bu kapasitesini Yunanistan ile karşı karşıya geldiği Ege ve Akdeniz'de aktif olarak sergilemektedir. Üstelik Türk İHA'ları ülke dışında uluslararası çatışma alanlarında denenmiş ve İHA'ların başarılı sonuçlar elde ettiği kanıtlanmıştır.

Yunanistan, resmi söylemlerinde Türkiye'yi revizyonist bir ülke olarak tanımlamaktadır (Tsakonas ve Tournikiotis, 2003: 303). Yunanistan, Türkiye'yi doğudaki tehdit olarak nitelendirmektedir. Dolayısıyla tehdit olarak nitelendirdiği kuvvetin İHA gibi yeni teknolojiler ile öne çıkması ülkede endişe yaratmaktadır. Türkiye'nin İHA'lar ile güvenliğini artırması Yunanistan tarafında kendi güvenliğinin tehdit edildiği algısını oluşturmaktadır. Türkiye'nin güvenliğini sağlamak için geliştirip kullandığı İHA'ları Yunanistan kendi güvenliğine karşı bir tehdit olarak algılamaktadır. Yunanistan'ın bu endişeye dair kendi güvenliği için İHA tedariki ile birlikte önlem alması güvenlik ikilemini doğurmaktadır.

Geçmişten gelen korku güvenlik ikilemini şiddetlendirirken iki ülke arasında 19. yüzyıldaki ayaklanma sonucu Yunan bağımsızlığına kadar giden çatışma dolu bir tarih söz konusudur. Yunanistan, güvenlik ikilemi anlayışı çerçevesinde İHA'lar aracılığıyla Türkiye'nin yapabilecekleri ve gelecekteki niyetleri hakkında endişelenmektedir. Türk İHA teknolojisi Türkiye'yi doğrudan ya da dolaylı çatışmalara katılma konusunda yeteneğini geliştirip cesaretlendirebilir. Yunanistan, dünyanın farklı coğrafyalarındaki çatışma noktalarında başarısını kanıtlamış Türk İHA'ları ile ilgili yeni duruma yanıt verme amacındadır. Dağlık Karabağ'daki savaşta Azerbaycan ordusu tarafından kullanılan ve Ermenistan'a karşı savaşın kazanılmasında büyük etkisi olan Türk İHA'ları Yunanistan'da ciddi bir farkındalığın oluşmasına neden olmuştur. İnsansız hava araçları kapasitesi ve gücü konusunda Türkiye'nin gerisinde kalan Yunanistan bu konudaki açığını kapatmak için daha hızlı adımlar atma ihtiyacı hissetmektedir. Ancak Yunanistan'ın İHA'lar konusunda kendi güvenliği adına gerçekleştirdiği projeler güvenlik ikilemi kavramı bağlamında ulusal güvenliğini daha da riske sokabilir.

Türkiye ile Yunanistan arasındaki güvenlik ikilemi Pakistan ile Hindistan arasında yaşanan ikilem ile karşılaştırılabilmektedir. Türkiye ve Yunanistan arasındaki güvenlik ikilemi Hindistan ile Pakistan arasındakine nazaran gerilimi daha düşük olarak kabul edilmektedir. Hindistan ve Pakistan ile karşılaştırıldığında Yunanistan ve Türkiye demokratik yönetimlere sahip devletlerdir. Ayrıca her iki ülkenin NATO üyesi olması yaşanan gerilimlerin çatışmaya dönüşmemesinin en önemli nedenlerinden biri olarak değerlendirilebilir (Suzuki ve Loizides, 2011:30). Her iki ülke de Soğuk Savaş boyunca Sovyet tehdidine karşı ABD'nin yanında aynı safta yer alırken aralarındaki gerilimler de kontrol altında tutulmuştur (Andrews, 2017: 184). Ocak 1996'da Türkiye ve Yunanistan Kardak krizinde savaşın eşiğine gelmiştir. Ancak ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Richard Holbrook arabuluculuk faaliyeti ile sıcak bir çatışmayı önlemiştir (Atlamazoglou, 2022).

Mayıs 2006'da Kerpe Adası'nın güneyinde Türk ve Yunan savaş uçaklarının önleme yapmak ve birbirlerine üstünlük sağlamak için gerçekleştirdiği it dalaşları sırasında iki uçak havada çarpışmıştır. Ancak bu çarpışma bir çatışmaya dönüşmeden sonuçlanmıştır. Yunanistan İHA kapasitesini geliştirdiğinde insansız hava araçları konusunda da benzer gerilimlerin yaşanması muhtemeldir. İnsansız bir hava aracını düşürmek içinde bir pilotun olduğu uçağı düşürmeye nazaran çatışma ihtimali açısından daha risksiz bir durumdur. Ege üzerinde Türkiye ve Yunanistan'ın karşılıklı olarak İHA'larını hedef alma riski söz konusu olabilir.

Doğu Akdeniz üzerindeki hidrokarbon kaynaklarına dönük faaliyetler Türkiye ile Yunanistan arasındaki gerilimin tırmanmasına neden olurken İHA'ların yalnızca Ege'de değil Akdeniz üzerinde de karşı karşıya gelme ihtimali bulunmaktadır. Ancak sadece insansız hava araçları üzerinden yaşanacak bir gerilimin geleneksel bir savaş ya da çatışmaya dönüşme ihtimali düşüktür. İki ülke de NATO üyesi olduğundan İHA'lar konusunda yaşanabilecek bir gerilimin doğrudan bir çatışmaya dönüşmemesi için geçmişte yaşandığı gibi diğer müttefiklerin devreye girmesi söz konusu olabilmektedir. Türkiye yerli İHA'ları ile Yunanistan için en yakın tehdit olarak algılandığı için Yunan hükümetleri hem ABD hem de Avrupa Birliği ile İHA tedariki konusunda işbirliği içerisindedir. Yunanistan aldığı bu destekler ile Türkiye'nin İHA gücüne karşı bir dengeleme politikası gütmeyi hedeflemektedir.

KAYNAKÇA

Ahronheim, A. (2021). "Greece to lease Heron drones from Israel for maritime surveillance", <https://www.jpost.com/israel-news/greece-to-lease-heron-drone-from-israel-for-maritime-surveillance-627065>. 06.06.2022.

Aksan, S. (2020). "Türkiye'nin gökyüzündeki başarı imzası: Yerli İHA ve SİHA'lar". <https://www.trthaber.com/haber/gundem/turkiyenin-gokyuzundeki-basari-imzasi-yerli-ihave-sihalar-464449.html>, 15.03.2022.

Savunma Teknolojileri Mühendislik (2021). "Alpagu Sabit Kanatlı Vurucu İHA Sistemi", <https://www.stm.com.tr/tr/cozumlerimiz/otonom-sistemler/alpagu-2459>, 21.04.2022.

Andrews, J. (2017). *The World in Conflict Understanding the World's Troublespots*. London: The Economist Books.

Andris, G.K. (2022). "The first Greek drone that the Turks tremble at is ready", <https://www.newsauto.gr/news/etimo-to-proto-elliniko-drone-pou-tremoun-i-tourki/>, 21.06.2022.

"Anka MALE Unmanned Aerial Vehicle" (2021). <https://www.airforce-technology.com/projects/anka-male-unmanned-aerial-vehicle-uav-turkey>, 19.04.2022.

Aselsan (2022). "Aselsan Teknolojiyi Gençlerle buluşturacak", <https://www.aselsan.com.tr/tr/inovasyon/haber-detay/aselsan-teknolojiyi-genclerle-bulusturacak-3724>, 26.07.2022.

Atlamazoglou, S. (2022). "How the US defused a deadly showdown between 2 NATO allies' special-operations forces", <https://www.businessinsider.com/imia-kardak-island-dispute-between-greece-turkey-almost-sparked-war-2022-5>, 06.18.2022.

Aydın, M. & Ifantis, K. (2005). *Turkish-Greek Relations The Security Dilemma in the Aegean*. London: Routledge.

Ayman, S. G. (2005). Negotiation and Deterrence in Asymmetrical Power Situations: The Turkish-Greek Case. Aydın, M. & Ifantis, K. (Ed.), *Turkish-Greek Relations The Security Dilemma in the Aegean* içinde (s.213-245) London: Routledge.

Baume, M.D.L. (2019). "Germany, France to curb arms sales to Turkey over Syria operation" <https://www.politico.eu/article/germany-to-curb-arms-sales-to-turkey-over-syria-operation/>. 13.03.2022.

Berberakis, S. (2022). "Yunan basını: Yunanistan, Türk İHA'larına çare arıyor", <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-61147500>, 22.07.2022.

Beyoghlou, K. A. (2020). *Turkey and the United States on the brink: Implications for NATO and the US-Turkish strategic and military partnership*. Pennsylvania: Strategic Studies Institute, US army war college.

- Booth, Ken and Wheeler, Nicholas J. (2008). *The Security Dilemma: Fear, Cooperation and Trust in World Politics*. Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Brownsword, S. (2021). "Turkey driving drone proliferation in its quest for market supremacy". <https://dronewars.net/2021/07/05/turkey-driving-drone-proliferation-in-its-quest-for-market-supremacy/>, 26.02.2022.
- Carassava, A. (2019). "Greece buys armed drones to challenge Turkey in eastern Mediterranean", <https://www.thetimes.co.uk/article/greece-buys-armed-drones-to-challenge-turkey-in-eastern-mediterranean-wj0qg0d5w>, 04.04.2022.
- Colaresi, M. and Thompson, W. R. (2002). "Strategic Rivalries, Protracted Conflict, and Crisis Escalation", *Journal of Peace Research*. 39: 263–87.
- Cole, C. (2016). "European use of military drones expanding", <https://dronewars.net/2016/07/19/european-use-of-military-drones-expanding/#more-7974>, 23.05.2022.
- Coyne, C. J., & Hall, A. R. (2018). "The Drone Paradox: Fighting Terrorism with Mechanized Terror", *The Independent Review*, 23(1), 51–67.
- Cumming, Ed. (2022). "The Turkish drones that changed the game in Ukraine", <https://www.telegraph.co.uk/news/2022/05/16/turkish-drones-changed-game-ukraine-come-catchy-ditty/>, 13.06.2022.
- Da Silva, D. L., vd. (2022). "Trends in World Military Expenditure 2021", *SIPRI Fact Sheet*. https://www.sipri.org/sites/default/files/2022-04/fs_2204_milex_2021_0.pdf, 04.06.2022.
- Dışişleri Bakanlığı (2022). "Başlıca Ege Denizi Sorunları", <https://www.mfa.gov.tr/baslica-ege-denizi-sorunlari.tr.mfa>, 20.07.2022.
- FY 2023 Reimbursable Rates Fixed Wing. (2023). https://comptroller.defense.gov/Portals/45/documents/rates/fy2023/2023_b_c.pdf, 27.02.2023
- Gatopoulos, A. (2020). "'Largest drone war in the world': How airpower saved Tripoli", <https://www.aljazeera.com/news/2020/5/28/largest-drone-war-in-the-world-how-airpower-saved-tripoli>, 23.05.2022.
- Gatopoulos, (2020). "Battle for Idlib: Turkey's drones and a new way of war", <https://www.aljazeera.com/news/2020/3/3/battle-for-idlib-turkeys-drones-and-a-new-way-of-war>, 24.03.2022.
- Gatopoulos, D. and Frazer, S. (2022). "Cheap but lethal Turkish drones bolster Ukraine's defenses", <https://apnews.com/article/russia-ukraine-middle-east-africa-libya-europe-ecb9e820ea4bddb4464d7e8cb40e82fc>, 23.07.2022.
- Herz, J. H. (1950). "Idealist Internationalism and the Security Dilemma", *World Politics*, 2(2), 157-180. doi:10.2307/2009187
- Horowitz, M., Schwartz, J. A., & Fuhrmann, M. (2022). "Who's prone to drone? A global time-series analysis of armed uninhabited aerial vehicle proliferation", *Conflict Management and Peace Science*, 39(2), 119–142. <https://doi.org/10.1177/0738894220966572>
- Hough, P. (2013). *Understanding Global Security*. 3rd Edition. Oxon: Routledge.
- Ifantis, K. (2018). "Greece's Strategy and Perceptions towards Turkey: The End of Consensus and the Return of History?", *Uluslararası İlişkiler/International Relations*, 15(58), 93–106.
- İleri, K. (2021). "ABD, Türkiye'yi F-35 programından resmi olarak çıkardığına dair Ankara'ya bildirimde bulundu", <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abd-turkiyeyi-f-35-programindan-resmi-olarak-cikardigina-dair-ankaraya-bildirimde-bulundu/2216316>, 04.05.2022.

- International Crisis Group. (2011). Turkey and Greece: Time to Settle the Aegean Dispute. International Crisis Group.
- International Crisis Group. (2020). "Is Turkey Achieving the Results It Intended? In Turkey Wades into Libya's Troubled Waters", (page 14- 23). Brussels: International Crisis Group.
- "İnsansız Hava Aracı Sistemleri". (2021). <https://baykartech.com/tr/insansiz-hava-araci-sistemleri/>, 07.06.2022:
- Jervis, R. (1976). *Perception and misperception in international politics*. Princeton: Princeton University Press.
- Kalis, N. (2020). "Turkish Drones Threaten Greece's Tank Force", <https://greekcitytimes.com/2020/10/29/turkish-drones-greece-tank/>, 05.05.2022.
- Kamaras, A. (2021). "Turkish drones, Greek challenges", *Hellenic Foundation for European & Foreign Policy (ELIAMEP)*, Policy Paper 57.
- "Karayel Taktik" (2021). <https://www.vestelsavunma.com/tr/urunler/insansiz-hava-araci-sistemleri-u/>, 05.04.2022.
- Kasapoğlu, C., & Kırdemir, B. (2018). *The Rising Drone Power: Turkey On The Eve Of Its Military Breakthrough*. İstanbul: Centre for Economics and Foreign Policy Studies.
- Kaya, M. (2022) "Savunma ve havacılık ihracatını %49 artırdı". <https://www.dunya.com/sektorler/savunma-sanayi/savunma-ve-havacilik-ihracatini-49-artirdi-haberi-654221>, 01.07.2022.
- Kollias, C. G. (1996). "The Greek - Turkish Conflict and Greek Military Expenditure", 1960-92. *Journal of Peace Research*, 33(2), 217-228.
- Koubi, V., & Lalman, D. (2007). "Distribution of Power and Military R&D", *Journal of Theoretical Politics*, 19(2), 133-152. <https://doi.org/10.1177/0951629807074266>
- Kreps, S., & Zenko, M. (2014). "The Next Drone Wars: Preparing for Proliferation", *Foreign Affairs*, 93(2), 68-79.
- Levy, J. S. and Thompson, W.R. (2010). *Causes of war*. Sussex: Wiley Blackwell.
- Mango, A. (1987). "Greece and Turkey: Unfriendly Allies", *The World Today*, 43(8/9), 144-147.
- Mearsheimer, J. (1994-1995). "The False Promise of International Institutions", *International Security*, Vol. 19, No. 3, pp. 5-49.
- Mearsheimer, J. (2001). *The tragedy of great power politics*. New York: W.W. Norton.
- Mehta, A. (2018). "Why are US drones being based in Greece for the first time?", <https://www.defensenews.com/air/2018/05/23/us-drones-are-being-based-in-greece-for-the-first-time-and-that-might-not-sit-well-with-turkey/>, 21.07.2022.
- "Milli Gururumuz KARGU'dan İlk İhracat Başarısı", (2021). <https://www.stm.com.tr/tr/medya/basin-bultenleri/milli-gururumuz-kargudan-ilk-ihracat-basarisi>, 15.06.2022.
- "Milli SİHA Bayraktar TB2 400 Bin Uçuş Saatini Tamamladı", (2021). <https://www.baykartech.com/tr/haberler/milli-siha-bayraktar-tb2-400-bin-ucus-saatini-tama/>, 01.07.2022.
- Mitzen, J. (2006). "Ontological Security in World Politics: State Identity and the Security Dilemma", *European Journal of International Relations*, Vol. 12(3): 341-370 [Doi:10.1177/1354066106067346].

- Nedos, V. (2018). "Greece intercepts Turkish drone over Rhodes" <https://www.ekathimerini.com/news/227472/greece-intercepts-turkish-drone-over-rhodes/>, 15.05.2022.
- Nedos, V. (2022). "Athens looking to UAVs to boost defense", <https://www.ekathimerini.com/news/1182515/athens-looking-to-uavs-to-boost-defense/>, 15.05.2022.
- Nedos, V. (2022). "Athens seeks to counter Turkish UAVs", <https://www.ekathimerini.com/news/1176925/athens-seeks-to-counter-turkish-uavs/>, 22.07.2022.
- Nedos, V. (2022). "Athens looking to UAVs to boost defense", <https://athens-news.gr/athens-looking-to-uavs-to-boost-defense/>, 05.06.2022.
- Nation, R. C. (2003). "Greece, Turkey, Cyprus. In war in the Balkans, 1991-2002", *Strategic Studies Institute, US Army War College*. 279-324.
- NATO (2021). "Defence Expenditure of NATO Countries (2014-2021)". https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2021/6/pdf/210611-pr-2021-094-en.pdf, 03.08.2022.
- Nikitas, G. (2019). "Exclusive: The ES program for the modernization of UAV Sperwer", <https://defencereview.gr/apokleistiko-to-programma-toy-es-gia-t/>, 01.05.2022.
- Postma, J. (2021). "Drones over Nagorno-Karabakh: A glimpse at the future of war?", *Atlantisch Perspectief*, 45(2), 15-20.
- Restrepo, D. (2019). "Naked Soldiers, Naked Terrorists, and the Justifiability of Drone Warfare", *Social Theory and Practice*, 45(1), 103-126.
- Rettman, A. (2020). "Turkish jets keep violating Greek airspace", <https://euobserver.com/world/147565>, 03.02.2022.
- Rolander, N. (2022). "Global Military Spending Tops \$2 Trillion for First Time as Europe Boosts Defenses", <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-04-24/military-spending-passes-2-trillion-as-europe-boosts-defenses>. 15.07.2022.
- Rumelili, B. (2003). "Liminality and Perpetuation of Conflicts: Turkish-Greek Relations in the Context of Community-Building by the EU", *European Journal of International Relations*, 9(2), 213-248. <https://doi.org/10.1177/1354066103009002003>
- Taliaferro, J. W. (2000-2001). "Security seeking under anarchy: Defensive realism revisited", *International Security*, Vol. 25, No. 3. 128-161.
- "Operatif Stratejik İHA Sistemleri" (2022). <https://www.tusas.com/urunler/iha>, 06.06.2022.
- Özdemir, Ö. (2021). "İHA ve SİHA üretiminde Türkiye dünyada yükselen bir güç mü?", <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-54533620>, 04.03.2022.
- Pack, J. and Pusztai, W. (2020). *Turning the tide how Turkey won the war for Tripoli*. Washington: The Middle East Institute Policy Paper.
- Perrigo, B. (2022). "Ukraine's Secret Weapon Against Russia: Turkish Drones Time" <https://time.com/6153197/ukraine-russia-turkish-drones-bayraktar/>, 03.07.2022.
- Rehimov, R. (2020). "Ermenistan'ın 2. Dağlık Karabağ savaşında imha edilen silahlarının maddi karşılığı 4,8 milyar dolar", <https://www.aa.com.tr/tr/azerbaycan-cephe-hatti/ermenistanin-2-daglik-karabag-savasinda-imha-edilen-silahlarinin-maddi-karsiligi-4-8-milyar-dolar/2066420>. 04.03.2022.
- Savunma Sanayii Başkanlığı (2022). "Proje Hakkında", <https://www.ssb.gov.tr/Website/ContentList.aspx?PageID=365>, 04.06.2022.

- Sevunts, S. (2021). "Turkey claims it no longer needs Canadian military drone tech", <https://www.cbc.ca/news/politics/turkey-drone-armenian-nagorno-karabakh-1.5996570>, 04.07.2022.
- Shah, P. Z., & Zenko, M. (2012). "My Drone War", *Foreign Policy*, 192, 56–63.
- "SİHA'lar Türkiye'de ve dünyada nasıl kullanılıyor, neden eleştiriliyor?", (2017). <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-41275429>, 06.02.2023.
- Sitilides, J. (1999). "Security imperatives in the Eastern Mediterranean". *Insight Turkey*, 1(3), 33–40.
- Suzuki, A., & Loizides, N. (2011). "Escalation of interstate crises of conflictual dyads: Greece-Turkey and India-Pakistan", *Cooperation and Conflict*, 46(1), 21–39. <https://doi.org/10.1177/0010836710396770>
- Tavsan, S. (2022). "Turkish drone success in Ukraine sets stage for Asia roadshow", <https://www.ft.com/content/03812d1f-6fce-4191-a3c3-0f87afbabc83>, 04.07.2022.
- Tavşan, S. (2021). "Turkey unleashes hard power wave in Africa with drone sales", <https://asia.nikkei.com/Politics/Turkey-unleashes-hard-power-wave-in-Africa-with-drone-sales>, 03.07.2022.
- "Teal Group Predicts Worldwide Military UAS Spending of \$187.6 Billion Over the Next Decade in its 2021/2022 UAV Market Profile and Forecast", (2021). <https://www.tealgroup.com/index.php/pages/press-releases/68-teal-group-predicts-worldwide-military-uas-spending-of-187-6-billion-over-the-next-decade-in-its-2021-2022-uav-market-profile-and-forecast>, 10.07.2022.
- "Top 100 for 2021", (2022). <https://people.defensenews.com/top-100/>, 12.06.2022.
- Trent, C. N. (2020). "Azerbaijani President Ilham Aliyev: 'We never deliberately attacked civilians'", <https://www.france24.com/en/asia-pacific/20201014-azerbaijani-president-ilham-aliyev-we-never-deliberately-attacked-civilians>, 26.02.2023.
- Tsakonas, P., & Tournikiotis, A. (2003). "Greece's Elusive Quest for Security Providers: The 'Expectations-Reality Gap'", *Security Dialogue*, 34(3), 301–314.
- TUSAŞ (2022). <https://www.tusas.com/kurumsal/hakkimizda>, 15.06.2022.
- "Turkey is the arms", (2022). <https://www.economist.com/europe/2022/02/12/turkey-is-the-arms-industrys-new-upstart>, 20.07.2022.
- "Türkiye'nin İlk Millî Silahlı Drone Sistemi", <https://asisguard.com.tr/haber/turkiyenin-ilk-milli-silahli-drone-sistemi/>, 18.07.2022.
- "Unmanned Aircraft", (2022). <https://www.haf.gr/en/structure/htaf/110-combat-wing/390uav-squadron/>, 26.02.2023.
- Waltz, K. (1979). *Theory of International Politics*. Reading Massachusetts: Addison-Wesley.
- Wezeman, P.D., Fleurant, A., Wezeman, S.T., Tian, N., Kuimova, A. (2019). *Trends in International Arms Transfers 2018*. Sweden: SIPRI.
- Witt, S. (2022). "The Turkish Drone That Changed The Nature of Warfare", <https://www.newyorker.com/magazine/2022/05/16/the-turkish-drone-that-changed-the-nature-of-warfare>, 15.07.2022.
- Yalçın, M. M. (2022). "Millî Savunma Bakan Yardımcısı Dere: 'Savunma Sanayi'nde yerlilik oranı yüzde 80'lere ulaştı", <https://www.ihha.com.tr/haber-hindistanda-kil-madeni-coktu-7-olu-1126374/>, 26.02.2023.
- Yanık, T. ve Günyol, A. (2022). "Cumhurbaşkanlığı Savunma Sanayii Başkanı Demir: Sektör ciromuz 2021 yılında tekrar pandemi öncesi rakamlara döndü",

<https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/cumhurbaskanligi-savunma-sanayii-baskani-demir-sektor-ciromuz-2021-yilinda-tekrar-pandemi-onesi-rakamlara-dondu/2590375>, 20.07.2022.

Yıldırım, G. (2022). “Akıncı TİHA da katıldı, savunma sanayisi ihracatta yüksekten uçuyor”, <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/akinci-tiha-da-katildi-savunma-sanayisi-ihracatta-yuksekte-ucuyor/2482865>, 25.07.2022.

Yılmaz, S. (2017). *Uluslararası Güvenlik Teori Pratik Gelecek*. Ankara: Kaynak Yayınları.

Zenko, M. (2013). “Drone Strikes by Other States or Nonstate Actors. In Reforming U.S. Drone Strike Policies”, Council on Foreign Relations., 26.07.2022.

EXTENDED ABSTRACT
GENİŞLETİLMİŞ ÖZET**TURKEY-GREECE DRONE FIGHT IN SECURITY DILEMMA**

The relations between Turkey and Greece are considered as one of the most prominent examples of the security dilemma in the Balkans. In recent years, Turkey has been following policies to improve its unmanned aerial vehicle (UAV) capacity. This situation turns into a new potential dispute and tension between Turkey and Greece. Drones have played a central role in Turkish interventions in the Middle East and the Caucasus, during the recent war between Azerbaijan and Armenia. The United States, China and Israel are also producing advanced drones for warfare, but Turkey's drones are being proved on the battlefield and are thus rising in demand due to its comparatively low cost. This study examines the military and political conflicts between Turkey and Greece, especially the tensions that can be experienced about UAVs. In the article, it is investigated whether the competition between the two countries on the issue of UAVs will turn into a military conflict within the framework of the security dilemma. In this study, information on the defense expenditures of the states was obtained from the reports of NATO and independent international organizations. Greece's capacity for UAVs is seriously insufficient compared to Turkey. Greece is aware of this inadequacy in the military field. Greece also remains the NATO's biggest spender as a share of GDP, contributing 3.59%. The flights carried out by the Turkish UAVs in the Aegean have caused grave problems in Greece's military planning. Constantly scrambling F-16s to intercept these drones poses a major challenge for Hellenic Air Force. Greece develops policies to overcome this weakness. Turkey's domestically-built drones pose a significant challenge for Greece, a challenge Athens has recently begun addressing with Israeli know-how. Greece is deploying Israeli systems to counter Turkish Drones. Israel's Defense Ministry has signed an agreement with the Hellenic Ministry of National Defense to lease several Israel Aerospace Industries Heron UAVs to Greece for border defense. Greece to buy US-made MQ-9 unmanned aerial vehicles against Turkish drones. Dogfights of drones between the two countries may occur when Greece develops its military capacity. There may be a risk of mutually targeting the UAVs of Turkey and Greece over the Aegean. In terms of the possibility of conflict, downing an unmanned aerial vehicle is less risky than shooting down a manned fighter aircraft. Turkish drones have also become a serious economic problem for Greece. The Hellenic Air Force is launching their F-16 warplanes to detect and repulse Turkish UAVs. While each flight of Greek F-16s cost thousands of euros, Turkish drones fly at a low cost. Efforts to seek hydrocarbon resources in the Eastern Mediterranean cause the tension between Turkey and Greece to escalate. Turkish drone presence in northern Cyprus worries Greece. There is a possibility that Turkish and Greek UAVs may encounter each other not only in the Aegean but also in the Mediterranean. However, it is unlikely that a tension that will only be experienced over UAVs will turn into a traditional war or conflict between Turkey and Greece. US diplomacy is key in preventing a war between the two NATO allies.

KATKI ORANI BEYANI VE ÇIKAR ÇATIŞMASI BİLDİRİMİ

Sorumlu Yazar <i>Responsible/Corresponding Author</i>	Barış Esen			
Makalenin Başlığı <i>Title of Manuscript</i>	Güvenlik İkileminde Türkiye-Yunanistan Drone Dalaşı			
Tarih <i>Date</i>	05.04.2023			
Makalenin türü (Araştırma makalesi, Derleme vb.) <i>Manuscript Type (Research Article, Review etc.)</i>	Araştırma Makalesi			
Yazarların Listesi / List of Authors				
Sıra No	Adı-Soyadı <i>Name - Surname</i>	Katkı Oranı <i>Author Contributions</i>	Çıkar Çatışması <i>Conflicts of Interest</i>	Destek ve Teşekkür (Varsa) <i>Support and Acknowledgment</i>
1	Barış Esen	% 100	Yok	